

УДК 332.

ОСОБЛИВОСТІ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

І.І. КНЯЖЕНКО

Бердянський університет менеджменту і бізнесу

Р.С. КНЯЖЕНКО

Донецький національний університет

У статті досліджено проблеми та особливості зовнішньоекономічної діяльності регіонів України та запропоновано шляхи більш ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності на регіональному рівні

Постановка проблеми

Зовнішньоекономічна діяльність є тим чинником, який значною мірою впливає на розвиток національної економіки в цілому, окремих її секторів та регіонів. Тому проблеми участі регіонів у міжнародному поділі праці сьогодні надзвичайно цікавлять експертів і політиків, а регіональна політика стає одним з важливих напрямків «внутрішньої» економічної діяльності ЄС. Відтак, у багатьох випадках саме на регіональному рівні доцільно розробляти та реалізовувати певну зовнішньоекономічну стратегію. Отже, визначення особливостей зовнішньоекономічної діяльності регіонів України є актуальною темою для економіки України.

Об'єкти та методи дослідження

Дослідженню проблем і особливостей зовнішньоекономічної діяльності регіонів України присвячена чисельна кількість наукових робіт вітчизняних авторів, а саме: А. Гуменюка, де мова йде про визначення основних напрямків активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону, Є. Пашко - дослідження проблеми використання експортного потенціалу України та регіонів, С. Писаренка - дослідження особливостей інноваційного розвитку регіонів та Д. Стеценка – регіональне розміщення виробничих структур у регіоні та ін.

Постановка завдання

Метою ж даної статті визначено виокремлення особливостей та розробка сучасних шляхів ефективного розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. Теоретичну та методологічну основу дослідження становлять методи загальнонаукового пізнання та статистичного аналізу.

Результати та їх обговорення

Нині центр ваги економічних реформ перенесено в регіони, і сам розвиток зовнішньоекономічної діяльності України майже в усьому визначатиметься діловою активністю на місцях. А відтак, одним з основних напрямів на цьому рівні стає правове забезпечення і координація зовнішньоекономічної діяльності регіонів, формування регіональних програм її розвитку, створення підприємств за участю українського капіталу за кордоном.

Першочергове завдання розвитку цих відносин на рівні області має бути спрямоване на формування умов для розвитку експортної діяльності, передусім високого ступеня обробки товарів (машинобудування тощо), а також надходження іноземних інвестицій в економіку регіону.

Слід нагадати, що регіон – це територія країни зі специфічними та економічними умовами, характерною спрямованістю розвитку продуктивних сил з урахуванням демографічних, історичних, соціальних особливостей, розвиток якої здійснюється на основі законів національної економіки та певною мірою міжнародної. Залежно від розмірів виділяють макро-, мезо- та мікрорегіони.

Виявлення особливостей зовнішньоекономічної діяльності перш за все вимагає аналізу статистичних даних щодо обсягів експорту товарів по регіонах впродовж 2002 – 2007 рр.

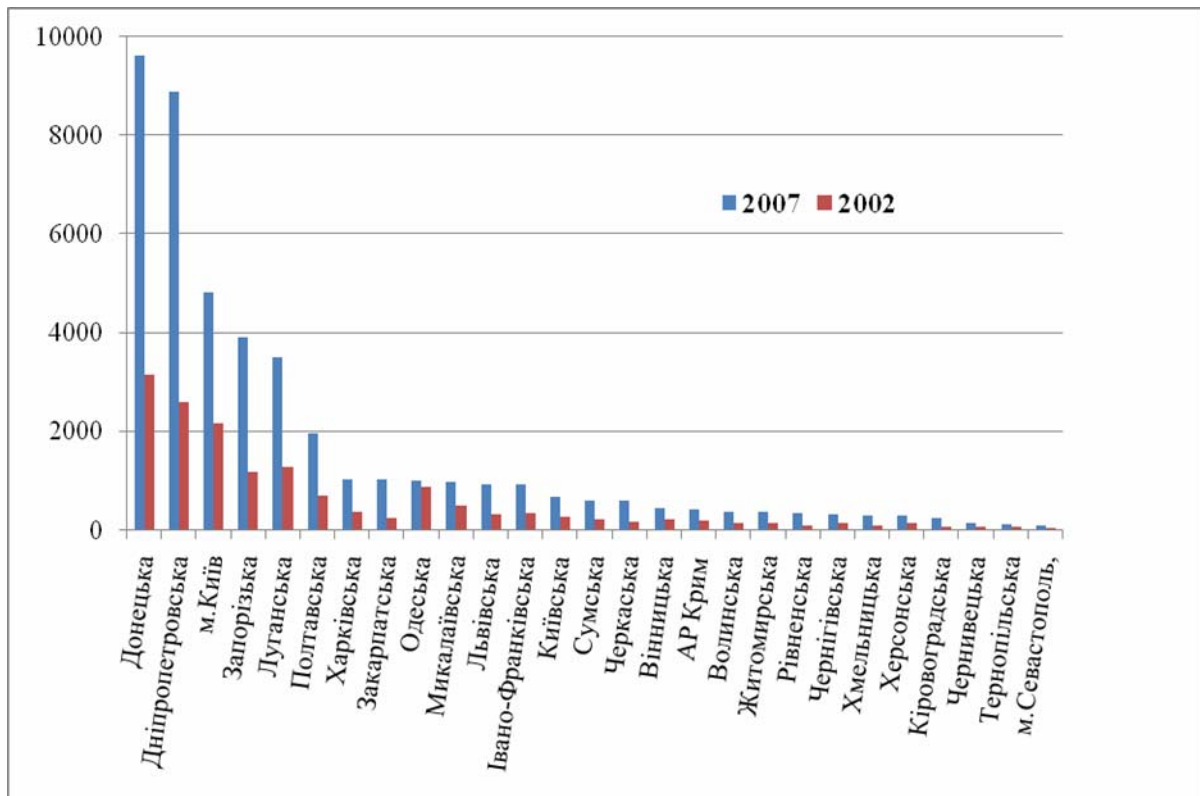

Рис. 1. Обсяг експорту товарів регіонів України за період 2002 – 2007 рр.*

*розроблено авторами за даними Держкомстату України [2]

Таким чином, можна зробити висновок, що за обсягами експорту товарів у 2007р. лідерами є Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська області та місто Київ. Якщо порівняти обсяги експорту товарів регіонів України з 2002 р., то практично ситуація не змінилась. Отже, територіальне розміщення потужностей, які забезпечують експорт, є вкрай нерациональним, тому що більш ніж 50% експорту України припадає на Донецьку, Луганську, Дніпропетровську й Одеську області. Неконкурентоспроможність провідних галузей промисловості (вугільної, металургійної, машинобудівної) обмежує експорт. В основному продукція йде у пострадянські країни. Через значну собівартість наслідки Чорнобильської катастрофи мало користується попитом за кордоном сільськогосподарська продукція.

Важливо також розглянути розподіл обсягів імпорту товарів регіонів України впродовж 2002 – 2007 рр.

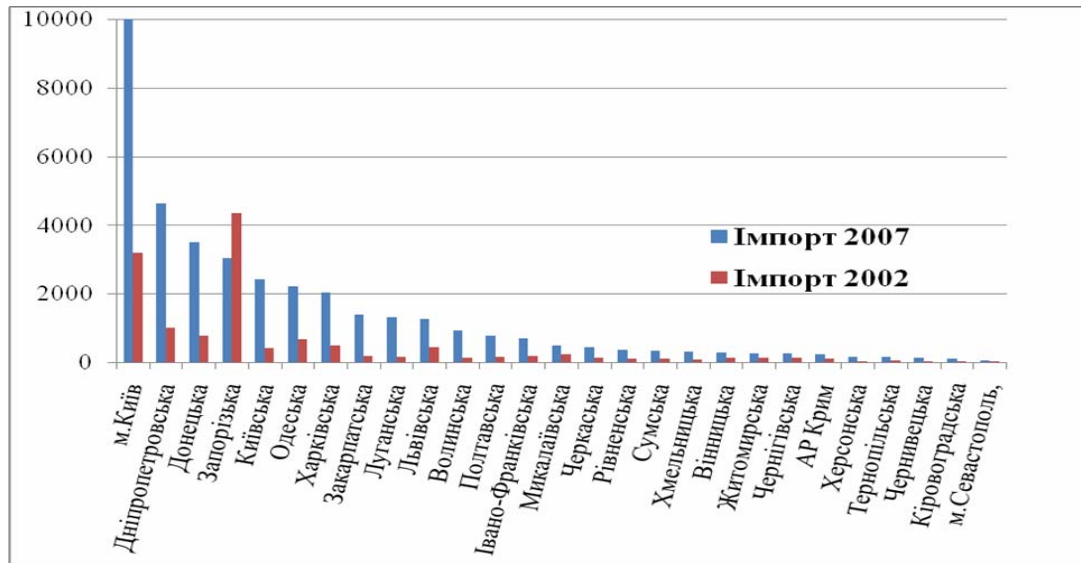

Рис. 2. Обсяги імпорту товарів регіонів України за 2002 та 2007 рр.

* розроблено авторами за даними Держкомстата України [2]

Таким чином, за даними рис. 2 виявляється, що найбільші обсяги імпорту товарів у 2007 р. спостерігаються у м. Києві, Дніпропетровській, Донецькій та Запорізькій областях. Якщо ж порівняти ці показники з 2002 р., то можна зробити висновок, що обсяги імпорту товарів регіонів України у Запорізькій області зменшились у 1,43 рази, а у Донецькій та Дніпропетровській зросли у 4,6 рази, а в м. Києві – у 6,7 разів.

На підставі аналізу даних на рис.1,2 можна зробити висновки, що зовнішньоекономічну діяльність активно здійснюють шляхом експорту та імпорту товарів Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Луганська області та м.Київ. Зовнішньоекономічна діяльність цих регіонів зумовлена експортом промислових товарів та імпортом сировини й енергоресурсів.

Необхідно звернути увагу й на таку складову зовнішньоекономічної діяльності промислових регіонів, як експорт та імпорт послуг цих регіонів (рис.3).

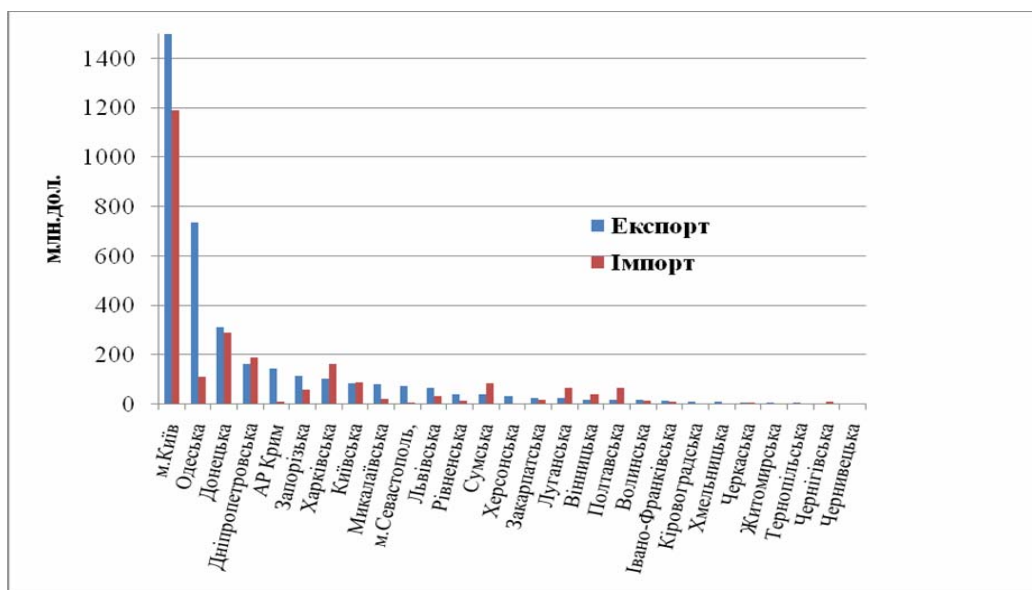

Рис. 3. Обсяги експорту та імпорту послуг за регіонами України у 2007 р.

* розроблено авторами за даними Держкомстату України [2]

Таким чином, послуги більш ніж на 200 млн. дол. експортують м. Київ, Одеська, Донецька області, на 150–200 млн. дол. – Дніпропетровська, Запорізька області та АР Крим. Така ситуація зумовлена виходом Донецької, Одеської області та АР Крим до Чорного та Азовського морів та розвитком невиробничої сфери у м. Києві.

Найбільші обсяги імпорту послуг йдуть до м. Києва, Донецької, Дніпропетровської, Харківської, Київської, Одеської та Сумської області. Загалом же зазначені обсяги експорту та імпорту послуг не є великими у порівнянні до масштабів економіки країни.

Загальною оцінкою обсягів експорту та імпорту можуть слугувати наступні висновки щодо зовнішньоекономічної діяльності регіонів України. Перш за все найбільш активними у всіх напрямках експорту та імпорту є м. Київ, Донецька, Дніпропетровська та Запорізька області, що зумовлено станом промислової сфери цих регіонів. Експортно-імпортні операції послуг активно здійснюють Одеська область та АР Крим. Характерним є те, що активність зовнішньоекономічної діяльності регіонів за останніх 5 років не змінилась, що стимулює до пошуку нових форм та створенню ефективних умов на регіональному рівні. З усіх макрорегіонів розвинутими у сфері зовнішньоекономічної діяльності є Східний (Донецький та Придніпровський мезорегіони) і Південний (Причорноморський мезорегіон) макрорегіони.

Мало помітна активність у зовнішньоекономічній діяльності західного макрорегіону, до якого входять Волинський, Прикарпатський, Подільський та Центральний мезорегіони. Винятком є Центральний мезорегіон, де активну зовнішньоекономічну діяльність веде м. Київ.

Для розвитку зовнішньоекономічної діяльності неактивних регіонів необхідним є розширення прав та надання регіонам певних повноважень у зовнішньоекономічних зв'язках, які б впливали на формування стратегічної моделі більш масштабних зовнішньоекономічних відносин.

Адже розбудова відкритої, спрощеної і раціональної системи зовнішньої торгівлі, стимулювання експортних операцій (з урахуванням потреб національного споживання і підвищення ефективності застосування іноземних інвестицій) повинні спонукати до відродження регіональної економіки, більш повного розкриття та реалізації експортних потенціалів кожного регіону.

Це вимагає надання місцевим експортерам безкоштовних консультаційних послуг; створення програм залучення іноземних капіталів; рекламно-інформаційного забезпечення ЗЕД; проведення семінарів, конференцій з проблем регіонального експорту.

Позитивним буде здійснення програм цілеспрямованого сприяння розвитку тих галузей господарського комплексу регіону, що мають найбільший експортний потенціал та розробка зовнішньоторговельними установами програм щодо визначення найбільш перспективних ринків збуту місцевої продукції та послуг.

Значні переваги також пов'язані зі створенням акціонерних товариств для організації зарубіжної торгівлі, що спрощує їх засновникам вихід на світовий ринок та зменшує відповідні витрати. [1]

Керівництво регіонів повинно вважати експорт пріоритетним напрямом їх розвитку та активно підтримувати експортні прагнення підприємств. Все це сприятиме освоєнню нових ринків збуту та активізації ЗЕД в цілому.

Дуже важливу роль у розвитку зовнішньоекономічної діяльності на регіональному рівні відіграє розробка облдержадміністраціями разом з управліннями митної служби планів і спільних заходів щодо відкриття нових митних пунктів (переходів), створення спеціальних фондів розвитку інфраструктури, коригування режимів оформлення декларацій для низки крупних підприємств тощо.

Водночас у зовнішньоекономічних відносинах вітчизняних партнерів особливе значення також має вирішення низки питань щодо страхування експортно-імпортних операцій, надання гарантій зарубіжним інвесторам, кредитів для вітчизняних експортерів, розвитку інфраструктури, інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності тощо. [3]

Висновки

Таким чином, проаналізувавши стан зовнішньоекономічної діяльності регіонів можна зробити висновок, що найбільш активними у всіх напрямках експорту та імпорту є м. Київ, Донецька, Дніпропетровська та Запорізька області, що зумовлено реаліями промислової сфери цих регіонів.

З макрорегіонів найбільш активну зовнішньоекономічну діяльність ведуть Східний та Південний макрорегіони. Для країни гостро постає проблема розвитку зовнішньоекономічної діяльності в інших макрорегіонах. Для цього потрібно реально розширити права регіонів та певних повноважень у зовнішньоекономічних зв'язках, що може стати одним із визначальних елементів стратегічної моделі розширення їх зовнішньоекономічної діяльності. Адже розбудова спрощеної та раціональної системи зовнішньої торгівлі, стимулювання експортних операцій (з урахуванням потреб національного споживання і підвищення ефективності застосування іноземних інвестицій) буде сильніше спонукати до стабілізації та відродження регіональної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Губенко А.М. Основні напрямки активізації зовнішньоекономічної діяльності регіону / А.М. Губенко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна: Збірник наукових праць. – Львів.: Вид. ЛКА, –2005. – Вип. 18. – с. 225–230.
2. Державний комітет статистики України. Режим доступу www.ukrstat.gov.ua
3. Макогон Ю. В., Панков В. А. Инновационная деятельность и стратегия повышения конкурентоспособности продукции: международный и региональный аспекты// «Зеркало недели». – 2005. – №6. – с. 40–48.
4. Міністерство економіки України. Режим доступу www.me.gov.ua
5. Пашко Є.О. Проблеми використання експортного потенціалу України та регіонів / Є.О. Пашко // Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна: Зб. наук. пр. – Львів.: Вид. ЛКА, –2005. – Вип. 18. – с. 197–205.

Надійшла 19.05.2009